

N:o 104.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående inköp af den kvarstående delen af Dädesjö församlings gamla kyrka m. m.; gifven Stockholms slott den 8 mars 1907.

Under åberopande af bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen att till inköp för statens räkning af den kvarstående delen af Dädesjö församlings gamla kyrka och den mark, hvarå den finnes uppförd, äfvensom till utförande af erforderliga restaureringsarbeten å kyrkan på extra stat för år 1908 anvisa ett belopp af 4,000 kronor.

De till ärendet hörande handlingarna skola tillhandahållas Riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

Under Hans Maj:ts,

Min allernådigste Konungs och Herres sjukdom:

GUSTAF.

Hugo Hammarskjöld.

Utdrag af protokollet öfver ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 8 mars 1907.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena TROLLE,
 Statsråden: TINGSTEN,
 ALBERT PETERSSON,
 ALFRED PETERSSON,
 HEDERSTIERNA,
 DYRSSEN,
 HAMMARSKJÖLD,
 ROOS,
 JUHLIN,
 SWARTZ.

Departementschefen, statsrådet Hammarskjöld anförde härefter:

*Ang. inköp af
 den kvarstående
 delen af
 Dädesjö försam-
 lings gamla
 kyrka m. m.*

»I underdånig skrifvelse den 4 september 1906 anförde vitterhets-, historie- och antikvitetsakademien, att sedan den nuvarande kyrkan i Dädesjö församling af Växjö stift uppförts under åren 1793 och 1794, hade man låtit den gamla kyrkans långhus stå kvar och användt detsamma såsom sockenmagasin. Verkställda undersökningar hade visat, att denna äldre kyrkas ursprungliga, platta innertak ännu funnes kvar, genom kraftiga repstafvar indeladt i rutor. Hvarje ruta vore prydd med väl utförda synnerligen intressanta målningar i romansk stil. Det vore af yttersta vikt, att detta så godt som enastående minnesmärke, af betydelse ej blott för den svenska medeltidskonsten utan äfven för den allmänt europeiska, blefve omsorgsfullt bevaradt, hvilket icke kunde ske på annat sätt, än att staten inköpte den gamla byggnaden. Akademien hade anledning antaga, att församlingen vore villig att afstå den kvarstående delen af den gamla

stenkyrkan, därest den sattes i tillfälle att uppföra ett sockenmagasin af trä. Akademien anhölle att få framdeles inkomma med uppgift om kostnaden under förhoppning att Kungl. Maj:t täcktes af Riksdagen äska erforderligt anslag.

Sedermera har i underdånig skrifvelse den 19 januari 1907 vittershets-, historie- och antikvitetsakademien anfört följande:

Enligt till akademien inkommet utdrag af protokoll vid kyrkostämma med Dädesjö församling den 11 oktober 1906 hade församlingen beslutit att öfverlåta sin gamla kyrka till staten för vård och underhåll, mot det att församlingen bekomme så stort belopp, som erfordrades för inköp af byggnadsmaterialier och tomt samt för uppförande därå af lämplig magasinsbyggnad, äfvensom erhöle allt det virke, församlingen anskaffat till inredningen af det i den gamla kyrkan befintliga magasinet, därvid församlingen uttalat, att 3,500 kronor vore nödvändiga för en ändamålsenlig magasinsbyggnads uppförande. Då uttrycken i protokollet synts akademien i viss mån tvetydiga, hade förklaring inforrats från pastor i församlingen, hvilken i skrifvelse den 9 januari 1907 förklarar, att det vore församlingens mening att öfverlåta kyrkan å staten med full äganderätt, ehuru detta otydligt uttryckts i protokollet.

Den gamla kyrkan begagnades för närvarande dels som magasin, för hvilket ändamål ett öfre golf blifvit anordnad, dels, i bottenvåningen, som förvaringsrum för hvarjehanda föremål, hvilka användes för församlingens behof och måste någonstädes förvaras, då i den nya kyrkan icke för dem finnes någon lämplig plats.

Vid bedömande af frågan om inköp för statens räkning af den gamla kyrkan vore två synpunkter att beakta. Den ena vore: hvilken vore den gamla kyrkans betydelse i antikvariskt och konsthistoriskt hänseende, den andra vore: hvilket belopp borde skäligen i ersättning tillerkännas församlingen, som hittills, till stor lycka för kannedomen om medeltidens konst i Sverige, underhållit den kvarstående delen af den gamla kyrkan.

Hvad den senare synpunkten beträffade, hade akademien af öfverintendentsämbetet begärt en utredning angående kostnaderna för uppförande af en ny magasinsbyggnad af trä. Ämbetet hade ifrågasatt två olika slag af sådan byggnad; utfördes byggnaden af stolpar och bräder med lister öfver fogarna samt med tak af tegel och rödfärgning, skulle kostnaden ej öfverstiga 2,000 kronor, men om byggnaden uppfördes af timmer med tak af tegel och rödfärgning, torde omkostnadsbeloppet icke öfverskjuta 2,800 kronor. Församlingen hade naturligtvis anspråk på att som ersättning få ett magasin, så fast och varaktigt som möjligt, hvadan tanken på en lättare byggnad till det billigare priset torde få anses icke böra komma i fråga. Ett af sten uppfördt magasin såsom den nuvarande gamla

kyrkan kräde ringa kostnad för underhåll, hvaremot sådant af en träbyggnad kräde allt emellanåt återkommande utgifter, hvarjämte ett af träuppfördt magasin vore vida mera utsatt för eldfara än en stenbyggnad, hvadan en högre årlig brandförsäkringsavgift torde erfordras. Under sådana förhållanden och då inköp af tomt måste tagas i beräkning samt då borttagandet ur den gamla kyrkan af den nuvarande inredningen och dennas apterande efter den nya byggnadens kraf medförde kostnader, syntes akademien församlingens anspråk på en ersättning af 3,500 kronor icke vara för högt.

Hvad vanginge den förra af de angifna synpunkterna, eller kyrkans betydelse i antikvariskt och konsthistoriskt afseende, ville akademien påpeka följande. Inom hela Norden funnes icke någon motsvarighet till det platta innertaket i Dädesjö kyrka med dess romanska, väl bibehållna målningar. Inom norra Tyskland torde knappast något motsvarande förekomma, förrän man kommit till Hildesheim. Detta tak med dess målningar torde tillhöra tiden omkring 1200, d. v. s. en tid, från hvilken för öfrigt, med afseende på målningskonstens alster, endast enstaka fragment förekomme. Detta tak och dess målningar vore naturligtvis utförda på platsen af en där arbetande konstnär. Här vore således icke fråga om något, som blifvit från utlandet importeradt. Det hela ägde därför en mycket stor nationell betydelse. Alltsom oftast förekomme det, att för statens räkning inköptes för flera tusen kronor målningar utförda af lefvande konstnärer. De kunde, då de ännu lefde och verkade, åstadkomma nya målningar, hvilka vid ett senare tillfälle kunde hembjudas staten, och som kanske vore ännu mera framstående. Här däremot vore fråga om en mästare, som icke kunde åstadkomma något nytt — han hade för ungefär 700 år sedan gått ur tiden — och af hvilken intet annat verk vore känt. Hans konstverk tillhörde en period i vårt lands konst- och kulturhistoria, om hvilken vi visste mycket litet. Såsom redan blifvit antydt, hade dessa målningar intresse icke endast för Sverige och Norden utan rent af för hela medeltidens Europa. Med afseende på den gamla kyrkan, i hvilken dessa målningar förekomme, torde, i fall inköp för staten skedde, några arbeten behöfva vidtagas för underhåll af yttertaket och för återställande af vissa mindre arkitektoniska detaljer. Kostnaden för dessa arbeten torde icke öfverstiga 500 kronor. Genom detta inköp, som skulle framkalla det lifvigaste erkännande inom alla de land i vår världsdel, i hvilka man ägnade uppmärksamhet åt medeltidens minnesmärken, skulle Dädesjö kyrka fogas som en tredje länk till de två andra, hvilkas bestånd, just för målningarnas skull, blifvit genom statens medverkan för all framtid betryggadt, nämligen Södra Råda ödekyrka i sydöstra Värmland, med målningar i koret från år 1323 och med målningar i långhuset från år 1494, samt Risinge

kyrka i Östergötland, med målningar antagligen från midten af 1400-talet. Blevne nu Dädesjö kyrkas kvarvarande del med dess målningar inköpt, funnes i statens ägo en ytterst viktig serie af vår målningskonsts alster från de hvarandra så olika perioderna 1200, 1323 och 1400-talet — de tre kyrkornas målningar erbjöde en öfversikt af utvecklingen af målningskonsten under Sveriges medeltid.

Då med afseende å det ändamål, för hvilket kyrkan nu användes, toget med dess målningar vore utsatt för åverkan likasom för eldfara och därför snar åtgärd för kyrkans bevarande vore af behof påkallad, ville akademien i underdånighet anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes redan till den nu församlade Riksdagen göra nådig framställning om anvisande, dels för inköp för kronans räkning af den kvarvarande delen af Dädesjö kyrka, dels för utförande af nyss angifna reparations- och restaureringsarbeten, af ett belopp af 4,000 kronor, med skyldighet för akademien att af de 500 kronor, som beräknats för nämnda arbeten, till statsverket återbära hvad för ändamålet icke komme att åtgå.

Vid akademiens sistberörda skrifvelse voro fogade omförmälda protokollsutdrag och skrifvelse från pastor i Dädesjö församling.

Öfverintendentsämbetet, hvars yttrande i ärendet infordrats, anförde i underdånigt utlåtande den 19 februari 1907, att ämbetet, som mot de af akademien, med anledning delvis af från orten gjordt erbjudande, framlagda kostnadsberäkningar icke funnit sig äga orsak till anmärkning, ville på det lifligaste tillstyrka nådigt bifall till den gjorda framställningen. Då det emellertid ur vissa synpunkter torde få anses hafva varit önskvärdt att, utöfver själfva den mark, hvarå kyrkan i fråga vore belägen, hvilken gifvetvis borde i köpet ingå, något område kring kyrkobyggnaden komme att af staten förvärfvas, hade öfverintendentsämbetet satt sig i förbindelse med pastor i församlingen för utrönande, huruvida något dylikt förvärf kunde komma till stånd samt med begäran om erhållande af de närmare upplysningar beträffande kyrkan eller de ritningar öfver densamma, som kunde meddelas eller vara tillgängliga. Till svar härå hade pastor i skrifvelse till ämbetet af den 13 februari 1907 meddelat — jämte förklarande att några mera ingående upplysningar rörande kyrkan än dem, riksantikvariens kunde lämna, ej stode att få, att några ritningar öfver denna icke förefunnes och att församlingen ej heller ville anskaffa sådana — att, då kyrkan omgäfvades af församlingens för liks jordande begagnade kyrkogård, som kräfde ny utvidgning, församlingen icke kunde afstå något däraf. Vid sådant förhållande torde allenast den plats, på hvilken kyrkan vore upp-

förd, och som, efter pastors tillika lämnade uppgift, utgjorde omkring 117 kvadratmeter, kunna vid köpet ifrågakomma.

Vid öfverintendentsämbetets utlåtande var fogad pastors i församlingen omförmälda, till ämbetet aflåtna skrifvelse.

Då jag till fullo inser betydelsen af att den kvarstående delen af Dädesjö gamla, ur antikvarisk och konsthistorisk synpunkt synnerligen intressanta kyrka för framtiden bevaras och jag icke har något att erinra mot de i ärendet framlagda kostnadsberäkningarna, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen

att till inköp för statens räkning af den kvarstående delen af Dädesjö församlings gamla kyrka och den mark, hvarå den finnes uppförd, äfvensom till utförande af erforderliga restaureringsarbeten å kyrkan på extra stat för år 1908 anvisa ett belopp af 4,000 kronor.

Vid bifall härtill torde hinder ej förefinnas för Kungl. Maj:t att redan under år 1907 af tillgängliga medel utanordna ifrågavarande belopp».

Hvad föredragande departementschefen sålunda hemställt behagade Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, på tillstyrkan af statsrådets öfriga ledamöter, i nåder bifalla; och skulle nådig proposition till Riksdagen aflåtas af den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ex protocollo:

H. Boman.